

Cmentarz z I wojny światowej nr 78 w Ropicy Górnej

Program prac konserwatorskich

Opracował : mgr Marek Sawicki

Kraków, listopad 2015 r.

SPIS TREŚCI

Karta tytułowa obiektu	s. 3
Rys historyczny i opis	s. 4
Stan zachowania	s. 5
Wnioski i założenia konserwatorskie	s. 11
Proponowane postępowanie konserwatorskie	S. 11

KARTA TYTUŁOWA OBIEKTU.

Nazwa obiektu :	Cmentarz z I wojny światowej nr 78
Lokalizacja :	Ropica Górna (Ruska) powiat gorlicki, gmina Sękowa
Czas powstania:	1915 r.
Autor:	Hans Mayr
Wpis do rejestru zabytków:	A-1334/M
Właściciel:	Gmina Sękowa
Opracowanie programu prac konserwatorskich	Marek Sawicki, ul. Studencka 7a/6, 31-116 Kraków. tel. (0-12) 423 06 34. + 48 606 169 889 e- mail: konsaw@poczta.onet.pl

Rys historyczny i opis

Cmentarz wojenny nr 78 w Ropicy Górnej (Ruskiej) – jest zabytkowym cmentarzem z I wojny światowej, zaprojektowany przez Hansa Mayra.

Cmentarz znajduje się na wzgórzu, na północny wschód od wsi Ropica Górna. Zbudowany jest na planie symetrycznego wieloboku i otoczony murem kamiennym. Znajdujące się od strony południowej, poprzedzone schodami i podestem wejście zamyka jednoskrzydłowa drewniana furka, którą tworzą trzy szerokie deski. Na wprost wejścia umieszczony jest pomnik w kształcie czterech wysokich słupów nakrytych betonową belką. Przed nim znajduje się drewniany krzyż, nakryty blaszanym, półkolistym zadaszeniem. Groby rozmieszczone są rzędami w symetrycznie rozplanowanych kwaterach. Występują tu nagrobki w formie żeliwnych krzyży łacińskich z datą „1915” i małych żeliwnych krzyży dwuramiennych osadzanych na betonowych cokołach.

Na cmentarzu pochowano w grobach zbiorowych i pojedynczych 133 żołnierzy z armii austro-węgierskiej i 178 z rosyjskiej.

Szczegółowy opis cmentarza i analizę materiałów archiwalnych zawiera opracowana przez J.Drogomira „Dokumentacja historyczno-odtworzeniowa” (listopad 2013 r.) dostępna w WUOZ Delegatura w Nowym Sączu.

Ryc.1 Zdjęcie archiwalne cmentarza nr 78 w Ropicy Górnej – *Muzeum Narodowe w Krakowie*

Stan zachowania

Wnętrze wg J. Drogomira zostało przekształcone : cmentarz jest „urządzony” na nowo. Miejsca ustawienia nagrobków i typy krzyży nie mają związku z faktyczną lokalizacją grobów i przynależnością armijną pochowanych.

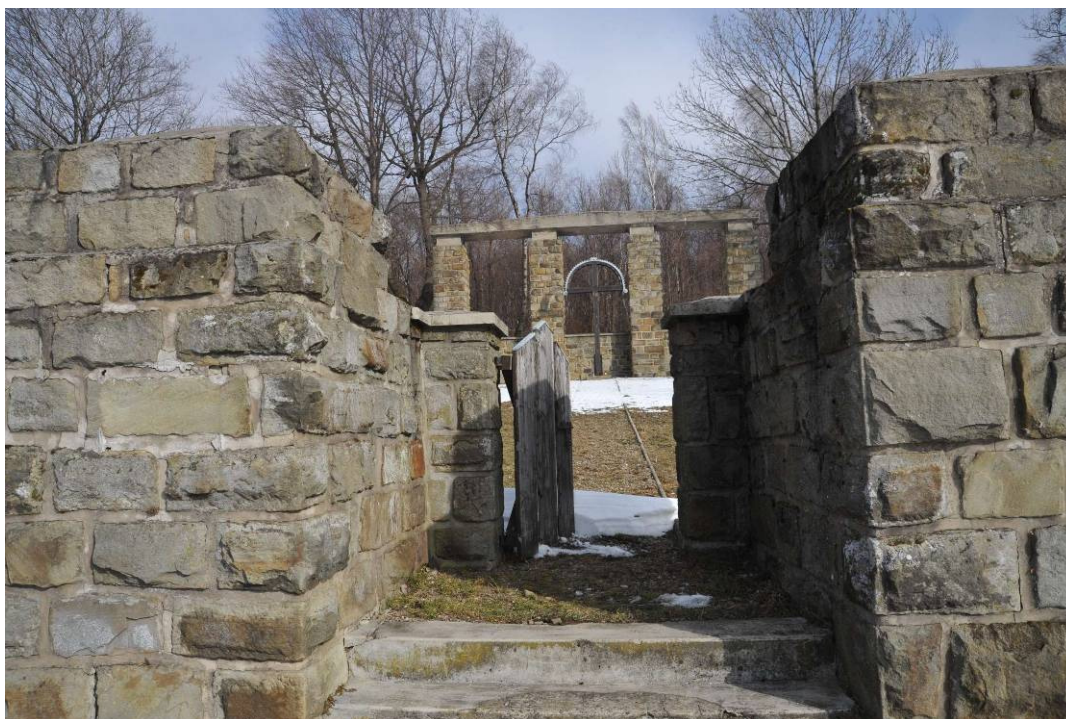
Fot. Nr 1 Widok cmentarza
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Mur ogrodzenia oraz słupy pomnika zachowane w dość dobrym stanie. Zachowała się widoczna oryginalna obróbka krawędzi pionowych i poziomych na ciosach kamiennych tworzących słupy bramne oraz pomnikowe. Widoczne efekty dotychczasowych prac naprawczych w postaci cementowych spoin, które są spękane i wykruszają się. Są widoczne pęknięcia struktury muru. Ciosy kamienia miejscowo zabrudzone i omszałe.

Betonowe nakrywy muru wykazują większy stopień zniszczenia. Są zabrudzone, spękane. W trakcie poprzednich napraw pokryte szlichtą cementowa, która jest spękana i odpada płatami.

Fot. Nr 2 Widok na kamienne słupy pomnikowe
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

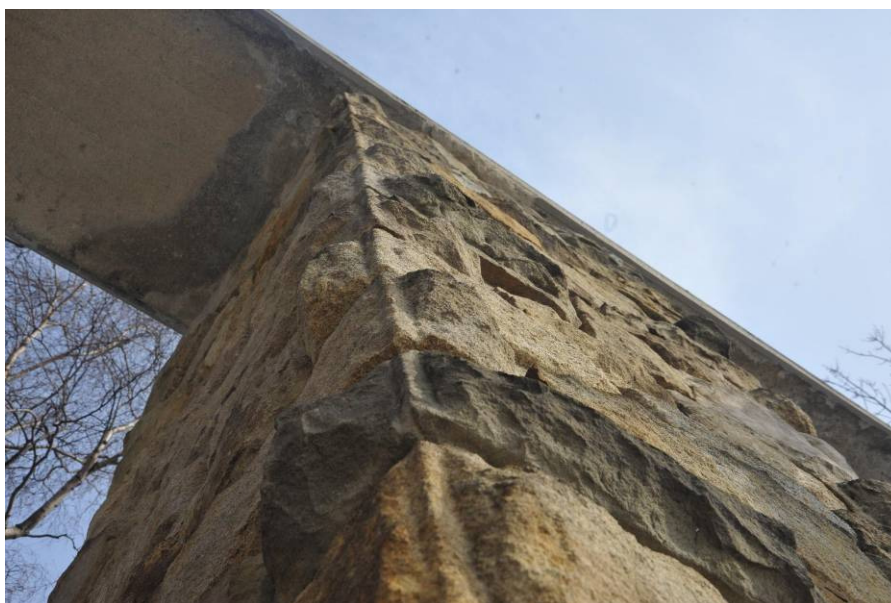

Fot. Nr 3 Słupy ogrodzeniowe przy wejściu na teren cmentarza
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Fot. Nr 3 Część tylna cmentarza, słupy pomnikowe zwieńczone betonową belką
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Betonowa belka wieńcząca słupy pomnikowe mocno zabrudzona, spękana poprzecznie i wymagająca technicznego zabezpieczenia. Widoczna jest zastosowana oryginalnie faktura warstwy wykończeniowej imitującej obróbkę kamieniarską : groszkowane powierzchnie ujęte w prążkowane obrzeża (tzw. szlak krakowski).

Fot. Nr 4 Stan zachowania kamienia wraz z fragmentem betonowej belki
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Drewniany krzyż centralny oraz furtka są poprawnie wykonanymi replikami i zachowane w dość dobrym stanie.

Fot. Nr 5 Centralny krzyż drewniany
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Fot. Nr 6 Część ogrodzenia wraz z furtką wejściową na teren cmentarza
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Betonowe cokoły pod krzyże nie są oryginalne. Część pierwotnych wykorzystano przy tworzeniu nowych pokrywając je grubą warstwą tynku cementowego. Aktualnie brak rozróżnienia form cokołów dla występujących na cmentarzu dwóch rodzajów krzyży. Wymienione cokoły nie zostały poprawnie wykończone w sposób imitujący kamień. Wszystkie zniszczone, brudne, spękane, z ubytkami formy.

Fot. Nr 7, 8 Dwa rodzaje krzyży, widoczne zniszczenie cokołów
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Fot. Nr 9, 10 Stan zachowania cokołów
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Żeliwne krzyże w dużym stopniu pozbawiane warstwy malarskiej, z widocznymi efektami postępującej korozji. Kilka krzyży złamanych.

Fot. Nr 11, 12, 13, 14 Żeliwne krzyże, widoczna korozja
(fot. Jan Majewski kwiecień 2014 r.)

Wnioski i założenia konserwatorskie

Jak wynika z dokumentacji J. Drogomira wnętrze cmentarza wymaga gruntownego odtworzenia. Prace przy wnętrzu cmentarza należy prowadzić zgodnie z "Dokumentacją historyczno-odtworzeniową" Jego autorstwa (listopad 2013 r.) dostępnej w WUOZ Delegatura w Nowym Sączu.

Należy odtworzyć betonowe cokoły pod krzyże stosując poprawną historycznie obróbkę powierzchni imitującej kamień z dekoracją groszkowania ujętego w listwy tzw. szlaku krakowskiego. Na nowych cokołach powinny zostać zamontowane odtworzone tabliczki emaliowane.

Zgodnie z dokumentacją odtworzeniową należy poprawnie rozplanować układ alejek oraz mogił i rozmieścić nagrobki. Prace przy wnętrzu należy poprzedzić usunięciem drzew, które wrosły w nagrobki, co wymagać będzie odrębnego pozwolenia WUOZ.

Wszystkie krzyże należy poddać zabiegom konserwatorskim oraz odtworzyć brakujące.

Kamienny mur należy poddać konserwacji technicznej z koniecznym zakresem wzmocnień konstrukcyjnych poprzez infekowanie pęknięć i ujawnionych szczelin, usuwając wszystkie cementowe uzupełnienia i fugi. Podobny zakres prac konieczny będzie do wykonania przy kamiennych słupach pomnikowych. Z betonowych nakryw muru usunąć całkowicie cementową szlichtę, dokonać napraw konstrukcyjnych betonu i wykończyć powierzchnie nową warstwą tynku szlachetnego. Żelbetową belkę wieńczącą pomnik należy poddać technicznym zabiegom naprawczym, które obejmować muszą również konserwację odsłoniętego zbrojenia, w celu pełnego zabezpieczenia jej pod względem konstrukcyjnym. Zakres tych prac powinien być konsultowany z konstruktorem i wykonany pod jego nadzorem. Estetycznym efektem prac wykonanych przy belce powinno być uczynienie jej dekorowanej powierzchni imitującej obróbkę kamieniarską.

Elementy drewniane – krzyż i furtkę – należy poddać typowym zabiegom konserwatorskim wzmacniających ich strukturę i zabezpieczających powierzchnię przed działaniem warunków atmosferycznych.

Proponowane postępowanie konserwatorskie

Wątek kamienny (mur ogrodzeniowe i słupy pomnika)

1. Oczyszczenie wstępne kamiennego muru (na sucho) z kurzu, mchów, porostów, glonów.
2. Odczyszczenie z nawarstwień i zabrudzeń przy użyciu agregatu CE-PE z odpowiednio dobranym materiałem czyszczącym- ścierniwem- piasek kwarcowy.
3. Usunięcie wszystkich cementowych zamurowań, fug, metodą mechaniczną poprzez skucie.

4. Usunięcie spoin cementowych, zasolonych, zmurszałych na znaczną głębokość. Doczyszczenie z resztek zaprawy wykona się ręcznie wąskimi dłutami kamieniarskimi.
5. Doczyszczenie wątku kamiennego:
  - zastosowanie pasty czyszczącej firmowej na bazie środków powierzchniowo czynnych opartych na fluorku amonu np. *AlkutekxFassadenreiniger- Paste*, firmy Remmers,
  - miejscowe doczyszczenie 2 % wodnym roztworem *kwasu fluorowodorowego*, (sposób nanoszenia pędzlem lub w okładach z kompresów), z obfitym spłukaniem wodą i neutralizacją,
  - ręczne doczyszczanie szczotkami mosiężnymi, nożami szewskimi.
6. Zabezpieczenie zniszczonych partii kamienia poprzez nasączenie preparatem na bazie krzemianu etylu– np. *FuncosilSteinfestiger 300* firmy Remmers - lokalnie przy użyciu pędzli.
7. Nasączenie kamieniarki muru środkiem przeciw porostom, mchom i glonom np. środkiem o nazwie firmowej *FuncosilSnl – Geruuchsarm* firmy Remmers nanoszonym pędzlem.
8. Uzupełnienie (metodą „cerowania”) większych ubytków muru przy użyciu piaskowca karpackiego o podobnych wymiarach z użyciem zaprawy tradycyjnej, wapienno-piaskowej w stosunku 3: 1 lub firmowej fugi renowacyjnej np. *Trass- Kalk-Fugensanier- Mörtel* firmy Tubag.
9. Wykonanie sklejeń i wzmocnień metodą iniekcji zaprawą cementową.
10. Wypełnienie wszystkich większych ubytków kamienia kitem mineralnym np. *FuncosilResauriermörtel* firmy Remmers lub firmy Atlas- „Złoty Wiek” barwionym w masie i nakładanym warstwowo. W miejscach większych i głębszych ubytków proponuje się kity wzmocnić zbrojeniem z drutu niekorodującego tzw. „pajączki”.
11. Uzupełnienie usuniętych spoin, fugą mineralną o składzie tradycyjnym 3cz. piasku drobnego (żółtego), 1 cz. wapna dołowanego, 0,5 cz. cementu portlandzkiego białego z dodatkiem pigmentów lub firmową fugą wapienno- trasową np. *Trass- Kalk-Fugensanier- Mörtel* firmy Tubagz odpowiednio opracowaną spoiną
12. Scalenie kolorystyczne kitów z użyciem spoiwa np. *Funcosil La* firmy Remmersz pigmentami mineralnymi.

13. Impregnacja i hydrofobizacja żywicą silikonową np. *SARSIL* W produkcji Zakładów Chemicznych „Silikony Polskie- Nowa Sarzyna”.

Betonowe nakrywy muru, kule wieńczące bramę

1. Odsłonięcie elementów metalowych skorodowanego zbrojenia głównie w miejscach rozwarstwień – odszczepienia.
2. Usunięcie zupełnie skorodowanych elementów zbrojenia wystających na zewnątrz.
3. Usunięcie warstwy korozji (odrdzewianie) metodą piaskowania do czystego metalu.
4. Czyszczenie powierzchni betonu i usunięcie warstwy farby oraz produktów korozji metodą strumieniowo-ścierną (najlepiej z zastosowaniem ścierniwa piaskowego).
5. Dezynfekcja betonu preparatem bakterio- grzybo- i glonobójczym poprzez nanoszenie pędzlem lub natrysk.
6. Naprawa betonowych elementów z zastosowaniem systemu naprawczego np. firmy Remmers *Viscacid PCC*:
  - ochrona antykorozyjna zbrojenia środkiem mineralnym *PCC Grund* lub środkiem epoksydowym *Rostschutz EP 2K*
  - nałożenie warstwy czepnej w celu poprawienia przyczepności *PCC Grund*
  - wypełnienie ubytku zaprawą naprawczą *PCC Mortel N*
  - szpachlowanie powierzchni *PCC Spachtel N*
7. Uzupełnienie ubytków betonu mineralną zaprawą firmową lub tradycyjną z doбором wypełniacza w postaci kruszywa czy piasku żwirowego o odpowiedniej granulacji.
8. Zabezpieczenie hydrofobowe.

Wnętrze

1. Uporządkowanie zieleni – wycinka drzew na podstawie odrębnego pozwolenia konserwatorskiego.
2. Ustalenie poprawnej ilości koniecznych do wykonania dwóch rodzajów cokołów pod krzyże i wykonanie poprawnych replik.
3. Wytyczenie układu mogił i alejek.
4. Poprawne rozmieszczenie nagrobków wg wspomnianej dokumentacji J. Drogomira

Krzyże żeliwne

1. Demontaż krzyży.
2. Usunięcie ewentualnych pozostałości nawarstwień malarskich metodą chemiczną przy użyciu past firmowych do usuwania powłok olejnych (takich jak Skansol, Remosol, Vitaw)
3. Usunięcie produktów korozji metodą strumieniowo-ścierną (np. przy użyciu agregatu Ce-Pe).
4. Doczyszczanie powierzchni mechanicznie szczotkami drucianymi.
5. Zabezpieczenie powierzchni środkiem antykorozyjnym.
6. Pomalowanie farbą ftalową lub poliwinylową w kolorze czarnym matowym.
7. Montaż krzyży.
8. Odtworzenie brakujących krzyży metodą odlewów wg wzorów podanych w dokumentacji J. Drogomira

Elementy drewniane (bramka i krzyż centralny)

1. Odczyszczanie metodą mechaniczną.
2. Dezynfekcja drewna z użyciem preparatu np. firmy Remmers *Multi GS*
3. Wzmocnienie łączów np. poprzez wprowadzenie w szczeliny fleków lub klinów z użyciem kleju chemoutwardzalnego.
4. Usunięcie zniszczonych partii drewna poprzez wycięcie i wymiana metodą flekowania.
5. Uzupełnienie większych ubytków drewna poprzez flekowanie.
6. Scalenie kolorystyczne powierzchni bejcą.